

TARİHTEN GELECEĞE TÜRK DİLİ

Prof. Dr. Ahmet B. ERCİLASUN

Türk dilinin en eski izleri Sümer kaynaklarındaki Türkçe sözlerdir. M.Ö. 3100-M.Ö. 1800 yılları arasına ait Sümerce metinlerde 300'den fazla Türkçe söz yer almaktadır.¹ Sümerceyle Türkçedeki ortak sözler ya ortak kökenden gelmektedir ya da alış veriş sonucu ortaya çıkmıştır. Hangi ihtimal doğru olursa olsun Türkçenin ilk verileri M.Ö. 2000-3000 arasına çıkmakta, yani bundan 4-5000 yıl geriye gitmektedir. Ortak sözler Türklerle Sümerlerin komşu olduklarını da gösterir. Türklerin hiç olmazsa bir bölümü M.Ö. 2000-3000 yılları arasında, belki de daha önce Ön Asya'da yaşamış olmalıdır.

M.Ö. 7-3. yüzyıllar arasında Karadeniz'le Hazar'ın kuzeyinde ve Kuzeydoğusunda yaşayan Sakaların önemli bir bölümü ve yöneticileri de büyük ihtimalle Türktü. M.Ö. 6. yüzyılda yaşamış olan Sakaların kadın hükümdarının adı Yunan kaynaklarında Tomiris olarak geçer. Bu kelime Türkçe Temir (demir) olsa gerektir.

Dîvânü Lûgati't-Türk'te anlatıldığına göre İskender'in Türkistan seferi sırasında (M.Ö. 330'lar) Türklerin bir kısmı, hükümdarları Şu yönetiminde Hocent civarında, yani Seyhun'un yukarı havzalarında idiler. İskender'in gelişiyile Şu ve idaresindeki Türkler Altaylara çekildiler, Oğuzlar ise Hocent civarında kaldılar.

Çin kaynaklarındaki ilk bilgilere göre Türkler Çin'in kuzeyindeki bozkırlarda yaşıyorlardı. M.Ö. 220'lerde ortaya çıkan Tuman (Teoman) Yabgu ve M.Ö. 209'da hükümdar olan oğlu Motun (Mete) Yabgu, Hunların büyük hükümdarları idiler ve merkezleri bugünkü Moğolistan'da bulunan Orhun vadisinde idi. Hunlardan sonra da Topalar, Avarlar, Göktürkler, Uygurlar dönemlerinde, M.S. 840'a kadar Türklerin merkezi Orhun vadisinde olmuştur. M.Ö. 220 - M.S. 840 arasındaki 1000 küsur

* *Türk Dili*, S. 569, Mayıs 1999, s.355-362.

¹ Osman Nedim Tuna, *Sümer ve Türk Dillerinin Tarihi İlgisi ile Türk Dilinin Yaşı Meselesi* (Ankara 1990) adlı eserinde, Sümercedeki 168 kelimenin Türkçeye ortak olduğunu fonetik ve semantik delillerle kanıtlamaktadır. Geliştirilmiş, fakat henüz basılmamış çalışmada ortak sözlerin sayısı 300'ü aşmıştır.

yıllık dönemde Türkler kudretli zamanlarında Okyanus kıyılarından Hazar'a, hatta bazen Karadeniz'in kuzeyine kadar uzanan topraklara hükmediyorlardı. Türklerden bir bölümü M.S. 370'lerde İdil'i geçmiş ve Kafkaslarla Karadeniz'in kuzeyine ulaşmıştı. Batı Hunları, Bulgarlar, Avarlar, Peçenekler ve Kıpçaklar 370'ten başlayarak yüzyıllar boyunca Doğu Avrupa ve Balkanları yönetimleri altında bulundurmışlardır.

Asya ve Avrupa Hunlarına ait herhangi bir Türkçe metin elimizde bulunmamaktadır. Ancak Çin ve Bizans kaynaklarına geçen bazı özel adlar ve kelimeler onlara ait Türkçe veriler olarak kabul edilmektedir. Çin kaynaklarında geçen **tenri**, **kut**, **yabgu**, **ordu**, **temir** gibi sözlerin Çinceleşmiş biçimleri, milâd yıllarına ait Türkçe verilerdir. Attilâ'nın babasının adı olan **Muncuk** (Boncuk) ve oğullarının adları **Denizik**, **İrnek**, **İlek** Türkçeyle açıklanabilmektedir. 6-9. yüzyıllardaki Tuna Bulgarlarından yıl ve ay adları ile birkaç kelimelik bazı küçük metinler kalmıştır. Yıllar hayvan adlarıyla adlandırıldığı için yıl adları aynı zamanda çeşitli hayvanların adlarını gösteriyordu. Aylar sıra sayılarıyla ifade edildiği için Bulgar Türkçesindeki sayıların adlarını da böylece öğrenmiş oluyorduk.

Moğolistan'da bulunmuş olan 6 satırlık Çoyr yazıtı tarihi bilinen en eski metindir. İltiş Kağan'a katılan bir askeri anlatan metin 687-692 arasında yazılmış olmalıdır. Orhun anıtları olarak bilinen İşbara Tamgan Tarkan (Ongin), Köl İç Çor (İhe-Huşotu), Tonyukuk, Köl Tigin, Bilge Kağan anıtları 719-735 yılları arasında yazılmışlardır. Uygurların ikinci kağanı Moyun Çor Kağan'a ait Taryat, Tes ve Şine-Usu anıtları 753-760 arasında dikilmiştir. Moğolistan'da, Yenisey vadisinde, Kazakistan'da, Talas'ta (Kırgızistan), Kuzey Kafkasya'da, İdil-Ural bölgesinde, Bulgaristan, Romanya, Macaristan ve Polonya'da Göktürk harfleriyle yazılmış daha yüzlerce yazıt bulunmuştur. Bu küçük yazıtların 7.-10. yüzyıllar arasında yazıldığı tahmin edilmektedir. Demek ki bu yüzyıllarda Doğu Avrupa ve Balkanlardan, hatta Macaristan'dan Güney Sibirya'ya ve Moğolistan içlerine kadar uzanan sahada Türkçe, Göktürk harfleriyle yazılan bir yazılı dil olarak kullanılmaktaydı.

9 yüzyıldan itibaren Türkçenin yazılı ürünlerini daha güneyde, Tarım havzasında da görmeye başlıyoruz. 840'ta Tarım havzasında ve Gansu bölgesinde devletler kuran Uygurlar, Göktürk, Uygur, Soğdak ve Brahmi alfabeleriyle kâğıt üzerine yüzlerce eser yazdılar, yüzlerce belge bıraktılar. Hatta bunların bir kısmı yazma değil, basma eserlerdi. Uygur

yazılı eserleri, Gansu bölgesinde 17. yüzyıla kadar devam etmiştir.

11. yüzyılda Kâşgar ve Balasagun çevresi de bir Türk kültür çevresi olarak ortaya çıkar. 1069 tarihli *Kutadgu Bilig* Balasagun'da yazılmaya başlanmış, Kâşgar'da Karahanlı hükümdarına sunulmuştur. 1070'lerde Bağdat'ta kaleme alınan *Divânü Lûgati't-Türk* de aslında Kâşgar muhitinin eseridir. Türkler 10. yüzyılda Müslüman oldukları hâlde 11. yüzyılda Arap yazısı henüz Türklerin yazısı hâline gelmemiştir. Kâşgarlı Mahmud 1070'lerde Türk yazısının Uygur yazısı olduğunu kesin şekilde kaydeder.

Kâşgarlı Mahmud Türklerin 20 boy olduğunu yazar ve onları batıdan doğuya doğru şöyle sıralar: 1. *Beçenek*, 2. *Kıfçak*, 3. *Oğuz*, 4. *Yemek*, 5. *Başgirt*, 6. *Basmil*, 7. *Kay*, 8. *Yabaku*, 9. *Tatar*, 10. *Kırkız*, 11. *Çigil*, 12. *Tohsi*, 13. *Yağma*, 14. *Uğrak*, 15. *Çaruk*, 16. *Çomul*, 17. *Uygur*, 18. *Tangut*, 19. *Hıtay*.² Listedeki Hıtay'ı Kâşgarlı'nın ifadesiyle "Çin ülkesi" olarak ayırmak gerekir. Bu sıralamadan az sonra Kâşgarlı Beçeneklerle Kıfçaklar arasına *Suvarlarla Bulgarları* yerleştirir. Kâşgarlı'nın iki dilli oldukları için dillerini bozuk saydığı *Soğdak*, *Kençek*, *Argu* ve *Tangutlardan Arguları* da Türk boyları arasında saymalıyız. Demek ki 11. yüzyılda Balkanlardaki Bizans sınırından Çin ve Moğalistan içlerine kadar Türkçe konuşuluyordu.

13. yüzyılda Türk yazı dilinin merkezileştiği bölge Aral'ın güneyindeki Harezmi bölgesidir. 13.-14. yüzyıllarda Altınordu'nun merkezi olan Hazar'ın kuzey kıyısındaki Saray'dan hatta daha batıdaki Kırım'dan Tarım havzasının doğusundaki Gansu'ya kadar Türk yazı dili kesintisiz olarak kullanılıyordu. Tarım havzasıyla Gansu'da kullanılan dile Türkoloji literatüründe Uygur Türkçesi, Altınordu ve Türkistan sahasında kullanılan dile ise Harezmi Türkçesi denmektedir. Ancak ikisi arasında ses ve gramer yönünden hemen hemen hiç fark yoktur. Yazıları ise farklıdır. Birincisi Uygur, ikincisi Arap yazısını kullanır.

13. ve 14. yüzyıllarda Türk yazı dili, bu ana sahadan başka üç coğrafyada daha kullanılıyordu. Bunlardan biri Yukarı İdil (bugünkü Tataristan) sahasıdır. Burada bulunan mezar kitabelerinin dili İdil Bulgarcası idi. İkincisi Mısır ve kısmen Suriye idi. Buradaki yazı dili Harezmi Türkçesine çok yakındı ve Kıpçak Türkçesi adını taşıyordu. Üçüncü saha Azerbaycan ve Anadolu sahasıydı. 13. yüzyılda bu alanda

² *Divânü Lûgati't-Türk* Tercümesi I (Çeviren: Besim ATALAY), Ankara 1941, s. 28.

Oğuz ağzına dayanan yeni bir yazı dili doğmuştu. Bu yazı dili Balkanlara doğru sahasını genişleterek kesintisiz şekilde bugüne dek sürmüştür. Sadece mezar kitabelerinde gördüğümüz İdil Bulgarcası 14. asırdan sonra yerini Kıpçakçaya bırakır. Mısır ve Suriye'de ise 15. yüzyıldan sonra Kıpçak Türkçesi kullanılmaz olur.

Karadeniz, Kafkaslar, Hazar denizi ve İran, Kuzey-Doğu Türkçesi ile Batı Türkçesini ayıran tabii sınırlardır. 11. yüzyıldan itibaren Oğuzlar İran'ı aşarak Azerbaycan ve Anadolu'ya gelmişler ve Batı Türklüğünü oluşturmuşlardır. Batı Türklüğü 14. yüzyılda Balkanlara taşmış, daha sonra Macaristan sınırına dayanmıştır. Bugünkü Irak ve Suriye'nin kuzey bölgeleri de Batı Türklerinin 11. yüzyıldan itibaren yerleştikleri yerlerdi ve buralardaki nüfus Anadolu Türklüğünün tabii uzantısıydı. Öte yandan Kuzey Afrika ve Arap ülkelerine de önemli miktarda Osmanlı Türkü yerleşmişti. Bütün bu sahalarda Batı Türkçesi ortak bir yazı dili olarak kullanılmıştır. 13. ve 14. yüzyıllarda Anadolu ve Azerbaycan'da yazılan eserleri, yazı dili olarak birbirinden ayırmak kolay değildir. Bu asırlarda yazı dili henüz standartlaşmamıştır, esasen Azerbaycan, Anadolu ve Balkanlarda henüz siyasî birlik de yoktur; bölgede çeşitli Türk beylik ve devletleri hüküm sürmektedir. 15. yüzyılda Osmanlılar güçlenerek birliği kurmaya yönelirler ve yeni oluşmaya başlayan İstanbul ağzı esasında Osmanlı Türkçesi standart hâle gelir. 16. yüzyılda Doğu ve Güney-Doğu Anadolu ile birlikte Suriye ve Irak da Osmanlı topraklarına dahil olur; böylece bu bölgeler de Osmanlı Türkçesi alanı içine girerler. Kuzey ve Güney Azerbaycan, İran'la birlikte bir başka Türk devletinin, Safevîlerin yönetiminde kalır. Ancak yine de 16. asırda Azerbaycan ve Osmanlı yazı dillerinin kesin şekilde ayrıldığını söylemek doğru değildir. Hatayî ve Fuzulî her iki çevrenin de şairidir. 17. yüzyıldan sonra iki yazı dilinin ayrıldığını söylemek mümkündür; ancak aralarındaki fark yok denecek kadar azdır.

Kuzey ve doğu Türklerinde Harezmi Türkçesinin devamı niteliğindeki Çağatay Türkçesi tek ve ortak yazı dili olarak 15. yüzyıldan 20. yüzyıl başlarına kadar sürdü. Bunun bir tek istisnası vardı: Kırım Hanlığı. Osmanlı idaresinde bulunduğu için Kırım Hanlığında kullanılan yazı dili Osmanlı Türkçesi idi.

13. yüzyıldan itibaren iki ayrı yazı dili hâlinde gelişen Doğu ve Batı Türkçeleri sürekli olarak birbirleriyle temasta olmuşlardır. Çağatay saha-

sı eserleri, özellikle Nevayî Osmanlı ve Azerbaycan Türklerince hep okunmuştur. Buna karşılık Osmanlı eserleri de özellikle İdil-Ural bölgesinde sürekli okunmuştur. Osmanlı ve Azerbaycan sahasında Nevayî'ye Çağatayca olarak nazireler yazılmış ve bu 19. yüzyıla kadar sürmüştür.

1552'de Kazan'ın düşmesiyle başlayan Rus yayılması 1885'te Batı Türkistan'ın işgaliyle tamamlanmıştır. Doğu Türkistan 1760'larda Çin işgaline uğramıştı. 19. yüzyılın sonuna gelindiğinde bağımsız olan Türkler sadece Osmanlı Türkleriydi.

19. yüzyılın ortalarında Türk yazı dilleri için yeni bir süreç başlar. Kazan Üniversitesinde hocalık yapan müsteşrik ve papaz İlminski, her Türk boyunun konuşma dilinin ayrı bir yazı dili hâline gelmesi gerektiği görüşünü ortaya koyar ve bunun için çalışmaya başlar. Özellikle Tatar aydınlarıyla Kazan'da okuyan Kazak aydınları üzerinde etkili olur. Bu iki Türk boyunun bazı yazar ve şairleri, ortak olan Çağatay yazı dili yerine kendi konuşma dillerini yazı dili hâline getirmeye çalışırlar. Yüzyılın sonlarına doğru Tatar ve Kazak yazı dillerinin ilk eserleri verilmeye başlar. İlminski'ye karşılık Gaspıralı İsmail, 1884'te Bahçesaray'da (Kırım) çıkarmaya başladığı *Tercüman* gazetesi ve Türk dünyasının her tarafında açtığı usûl-i cedid okulları vasıtasıyla ortak yazı dilini savunur; bütün Türk dünyasının sadeleştirilmiş İstanbul Türkçesinde birleştirilmesini ister. Rusya'da Meşrutiyetin ilân edildiği 1905 yılından itibaren Kırım, İdil-Ural, Azerbaycan ve Türkistan bölgelerinde Türk yazı dili konusu sıkı bir şekilde tartışılır. Gaspıralı İsmail'in tesirinde kalan Türk aydınları yazı dilinde birlik fikrini savunurlar ve buna uygun eserler verirler. İlminski'nin fikirleri ise başka müsteşrikler ve Çarlık memurları tarafından yayılmaya çalışılır. İlminski gibi bir papaz ve müsteşrik olan Nikolay Ostroumov 1870'ten 1918'e kadar *Türkistan Vilâyetinin Gazeti*'ni çıkarak bu gazete vasıtasıyla İrancalaşmış Özbek ağızlarını yazı dili hâline getirmeye çalışır. 1888-1902 arasında çıkarılan *Dala Vilâyeti* gazetesi Kazakçayı, 1905-1908 arasında çıkarılan *Mecmûa-yı Mâverâyı Bahr-ı Hazar* Türkmenceyi yazı dili yapmaya uğraşır. Her üç gazete de Çar idaresince çıkarılmaktadır.³ Yüzyılın başındaki bu tartışma ve uygulamalar kaynaklara ulaşmanın zorluğu yüzünden bugüne kadar ciddi şekilde araştırılmış değildir. Ancak 1917'deki Bolşevik ihtilâlinde sonra serbest

³ Timur Kocaoglu, "Yaş Türkistan'ın Türkistan Basın Tarihindeki Yeri", *Yaş Türkistan* (tıpkıbasım), İstanbul 1997, s. 16.

tartışma ortamı yok edilmiş, İlimski ve Ostroumov'un fikirleri zorla uygulanarak her Türk boyunun konuşma dili ayrı yazı dili hâline getirilmiştir. Bu süreç Sovyetler Birliği'nde 1930'larda tamamlanmıştır. Çin idaresindeki Doğu Türkistan'da ise Uygurca, Çağatay yazı dilinin devamı olarak sürerken 1949'daki komünist idareden sonra mahallileştirilmiştir. Alfabe değişiklikleriyle bu süreç hızlandırılmış, her Türk yazı dili için ayrı alfabeler oluşturularak farklılık artırılmaya çalışılmıştır. Bütün bu çalışmalar sonunda bugün 20 Türk yazı dili ortaya çıkmış bulunmaktadır: 1) *Türkiye Türkçesi*, 2) *Gagavuz Türkçesi*, 3) *Azerbaycan Türkçesi*, 4) *Türkmen Türkçesi*, 5) *Kırım Tatar Türkçesi*, 6) *Karaçay-Malkar Türkçesi*, 7) *Nogay Türkçesi*, 8) *Kumuk Türkçesi*, 9) *Kazan Tatar Türkçesi*, 10) *Başkurt Türkçesi*, 11) *Kazak Türkçesi*, 12) *Karakalpak Türkçesi*, 13) *Kırgız Türkçesi*, 14) *Özbek Türkçesi*, 15) *Uygur Türkçesi*, 16) *Altay Türkçesi*, 17) *Hakas Türkçesi*, 18) *Tuva Türkçesi*, 19) *Saha (Yakut) Türkçesi*, 20) *Çuvaş Türkçesi*. Rusya bugün dahi yeni yazı dilleri oluşturma fikrini bırakmış değildir. Tataristan Cumhuriyeti dışında kalan Batı Sibirya Tatarları ile Güney Sibirya'daki Şorların ağızları bazı fonlar ve yardımlar yoluyla yazı dili hâline getirilmeye çalışılmaktadır.

Türk dünyasında 1990'dan beri yeni bir süreç başlamıştır. Beş Türk cumhuriyeti bağımsız olmuş, diğerleri de daha serbest hareket edebilme imkânlarına kavuşmuştur. Şimdi artık kendi kültür politikalarını kendileri tayin edecek duruma gelmişlerdir. Nitekim bunun etkisi de kısa zamanda görülmeye başlanmıştır. 1991 Aralıkta Azerbaycan, 1993 Nisanında Türkmenistan, 1993 Eylülünde Özbekistan, 1994 Şubatında Karakalpakistan Lâtin alfabesine geçme kararı almışlardır. Bu ülkelerde yeni alfabeye geçiş kademeli olarak uygulamaya konmuştur. Öte yandan Kırım Türkleri ile Gagavuzlar da Lâtin alfabesine geçerek bazı süreli yayınlarını yeni alfabeye basmaya başlamışlardır.

"Dil dışı şartlar" dediğimiz siyasî, iktisadî ve kültürel ilişkiler de Türk yazı dilleri arasında yeni etkileşim ve oluşumlara yol açmaya başlamıştır. Türkiye'de Türk cumhuriyetlerinin edebiyatlarına ait bazı parçalar lise edebiyat kitaplarına konmuştur. Türk Ocakları, Kültür Bakanlığı, TÖMER gibi kuruluşlarca Türk lehçelerini öğreten kurslar açılmıştır. Nihayet dört üniversitede (Ankara, Gazi, Muğla, Atatürk) Çağdaş Türk

Lehçeleri ve Edebiyatları bölümleri açılmıştır.⁴ Pek çok Türkiyeli genç Türk cumhuriyetlerinde öğrenim görmektedir. Sayıları az da olsa sosyal bilim dallarındaki bazı genç araştırmacılar Türk toplulukları arasında araştırmalar yapmaya başlamışlardır. Avrasya televizyonunun bazı genç yapımcıları da Türk dünyasına sık sık giderek yeni yapımlara imzalarını atmaktadırlar. Siyasî, iktisadî, ilmî ve kültürel heyetler de sık sık bu dünyaya yolculuk etmektedir. Türk cumhuriyet ve topluluklarında uzun süreli kalan iş adamları ve görevliler de az değildir. Bütün bu teşebbüs ve ilişkiler Türk lehçelerinin Türkiyeli aydınlar ve gençler tarafından öğrenilmesine yol açmaktadır.

Türkiye Türkçesinin diğer Türklerce öğrenilmesi ise çok daha büyük ölçülerde karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de öğrenim görerek bizim lehçemizi öğrenen öğrencilerin sayısı 10.000'i geçmiştir. İktisadî, kültürel veya ilmî sebeplerle Türkiye'ye gelip kısa veya uzun süreli ülkemizde kalan ve Türkiye Türkçesiyle bizlerle anlaşabilen pek çok insan vardır. Öte yandan Türk cumhuriyet ve topluluklarında pek çok okul açılmıştır ve bu okullarda on binlerce öğrenci okumakta, Türkiye Türkçesini öğrenmektedir. Doğrudan doğruya Türk televizyonlarını izleyebilen Azerbaycan veya Avrasya yayınlarına bakan Türkistan cumhuriyetleri bu kanalla da Türkiye Türkçesine aşina olmaktadır.

Bütün bu temas ve faaliyetlerin sonuçlarını önümüzdeki yıllarda görebiliriz. Türk televizyonlarını izleyen Azerbaycanlı çocuklar daha şimdiden Türkiye Türkçesindeki farklı kelimeleri tanımaya ve hatta kullanmaya başlamışlardır. *Samaylot* yerine *uçak* kelimesi pek çok Türk topluluğuna ulaşmıştır. Türkiye Türkleri de artık *orun* (yer), *kıyın* (zor), *çalar* (nüans), *kayıtmak* (geri dönmek), *aylanmak* (çevresinde dönmek), *uçraşmak* (karşılaşmak), *tapmak* (bulmak) gibi kelimeleri tanımaya başlamalıdır.

Eski Sovyetler dışındaki Türk dünyası ile ilişkilerimiz de artmıştır. Batı Trakya, Bulgaristan, Makedonya, Yugoslavya, Romanya gibi Balkan ülkelerinde yaşayan Türklerle artık daha sık temas hâlindeyiz. Balkanlardan gelen pek çok Türk genci de Türk üniversitelerinde okumaktadırlar. Bu ülkelerin çoğunda ilk ve orta dereceli okullarda Türkçe öğretim

⁴ Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde bulunan Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümüne geçen yıl öğrenci alınmayarak bu bölüm kapatılma sürecine sokulmuştur. Bunu anlamak ve açıklamak mümkün değildir.

yapılmakta, Türkçe gazete ve dergiler çıkarılmaktadır. Hemen hemen hepsinden Türk televizyonları izlenmektedir. İran'da da Azerbaycan Türkçesiyle (Arap harfleriyle) dergi ve kitaplar yayımlanmakta, belirli saatlere mahsus olarak radyo ve televizyon yayınları yapılmaktadır. İran'da artık Türkçe eğitim talepleri başlamıştır. Irak'ta, 36. paralelin kuzeyinde birkaç yıldan beridir Türkçe öğretim yapılmaya başlanmıştır; Türkçe gazete ve televizyon yayınları yapılmaktadır.

Türk dili yarın nasıl olacaktır? Yukarıda sayılan gelişmeler elbette Türk dilinin yarınını büyük ölçüde belirleyecektir. 20 yıl sonra Türkiye Türkçesi, Türk dünyasındaki pek çok aydın tarafından bilinen ve Türkler arası plâtıformlarda kullanılan bir iletişim dili olacaktır. Bu süre içinde Birleşmiş Milletlerce kabul edilmiş olması da muhtemeldir. Türk dünyasının bazı genç aydınları az da olsa makale, şiir, hikâye ve kitaplarını Türkiye Türkçesiyle yazmaya başlayacaklardır. Onların, bizim yazı dili-mizle yazdıkları eserlerde kendi lehçelerine ait bazı kelimeler, hatta fonetik ve morfolojik özellikler bulunabilecektir. Böylece bizler de o lehçelerden küçük tatlar almaya başlayacağız. Şüphesiz Türkiye Türklerinden yetişmiş bazı şair ve yazarlar da eserlerine Türk lehçelerinden kelimeler ve bazı özellikler serpiştireceklerdir. Bu hem Türkiye Türkçesinin kendi kaynaklarından beslenerek zenginleşmesine, hem de yeni tatlarla çeşitlenmesine yol açacaktır. Böylece 4000 yıl önce Sümer kaynaklarında görülen *agar* (ağır), *di-* (demek), *dingir* (tenri-tanrı), *dug-* (dökmek), *men* (ben), *zae* (sen), *zag* (sağ), *gişig* (eşik-kapı) gibi kelimeler önümüzdeki bin yıllarda sonsuzluğa doğru yollarına devam edeceklerdir.